

מעורבות מפרצית בשיקום רצועת עזה: היתכנות ומשמעויות לישראל

יואל גוז'נסקי, עופר גוטרמן ואסטבן קלור | 1 בספטמבר, 2025 | גיליון 2034

העברת האחריות לשיקום הרצועה לידי גורמים אזוריים מתונים, ובראשם ערב הסעודית ו/או איחוד האמירויות, עשויה להיות מוצא אפשרי לישראל מהמבוי הסתום שבו היא נמצאת ביחס למלחמה ברצועת עזה. ואולם, ממשלת ישראל איננה נענית בחיוב לדרישתן של אותן מדינות להציג מתווה ל"יום שאחרי" ברצועה, המוצגת כתנאי לנשיאה בנטל. גם נכונותן לעשות זאת מוטלת בספק עקב לחצים כלכליים וחשש שהשקעות ייהרסו בסבב עימות עתידי ברצועה. אופציה נוספת היא מעורבות קטרית, אך היא עלולה לסייע גם לחמאס להשתקם. הנכונות הפומבית מצד מדינות המפרץ להירתם לשיקום רצועת עזה נועדה להגביר לחץ על ישראל לסיים את המלחמה, אך רצון זה יפחת כשהמלחמה תסתיים. לפיכך, על ישראל לעגן כבר כעת את פוטנציאל הסיוע שלהן בתהליך עיצוב מנגנון סיום המלחמה.

כמעט שנתיים אל תוך המלחמה ברצועת עזה, השיח הציבורי בישראל לא עוסק בסוגיות כבדות המשקל בנוגע ל"יום שאחרי". בלתי נמנע שעל ישראל יהיה להתמודד עם אתגרים חסרי תקדים מבחינתה, של שיקום רצועת עזה: התשתיות האזרחיות, מערכות החיים ושל מוסדות השלטון, וכן שיקום של האוכלוסיה עצמה בהיבטים חומריים ורעיוניים (דה-חמאסיזציה). מלאכת השיקום תהיה חייבת להתבצע בין שישראל תשתלט על כל הרצועה ותקים בה ממשל צבאי, ובין שתיוסג ממנה במסגרת הסדרה כזו או אחרת. השיקום יהיה הכרחי לא כ"פרס" לפלסטינים, אלא כאינטרס ישראלי למתן את האסון ההומניטארי, למנוע אנרכיה ובתי גידול מחודשים לאסלם קיצוני, שיקרינו לרעה על מדינת ישראל למשך שנים ואף עשורים קדימה. גם אם ישראל תיוסג מהרצועה ותימנע משליטה צבאית ואזרחית בה, יהיה צורך בבנייה מחדש של תשתיות דיור, חינוך, ושלטון מקומי. המצרים העריכו את עלויות השיקום האזרחי בסכום של [53 מיליארד](#) דולר, אולם יתכן כי העלויות בפועל תהיינה גבוהות בהרבה, ולו מכיוון שממדי ההרס ברצועה גדלו מאז פורסמה הצעת השיקום שגיבשה מצרים.

אשר למימון תהליכי השיקום של רצועת עזה, מוזכרות לרוב מדינות המפרץ הערביות כצפויות לשאת בנטל הכלכלי. [ראש הממשלה נתניהו הצהיר](#) במספר הזדמנויות שהוא רואה במדינות המפרץ, ובראשן ערב הסעודית ואיחוד האמירויות, כמי שיובילו את השיקום הכלכלי והפיזי של הרצועה בתום המלחמה. בנוסף, בפברואר 2024 הציג נתניהו [מסמך תחת הכותרת "האיום שאחרי חמאס"](#), ובמסגרת תוכניתו ליום שאחרי טען כי תקודם תכנית לדה-רדיקליזציה מקפת בכל מוסדות הדת, החינוך והרווחה ברצועת עזה, ["ככל האפשר במעורבות ובסיוע מדינות ערביות בעלות ניסיון בתחום"](#). על רקע זה יש לבחון

האומנם מדינות המפרץ מוכנות לשתף פעולה עם הכוונה הישראלית להשית עליהן את מרב העלות של שיקום הרצועה, ובאלו תנאים.

ערב הסעודית, איחוד האמירויות וקטר ממלאות תפקידים שונים, לעיתים משלימים ולעיתים מתחרים בהקשר העזתי, ומקדמות סדרי עדיפויות שונים: קטר מוכנה להשקיע ברצועה לכאורה ללא תנאים מוקדמים, וזאת כדי לשמר את השפעתה ברצועה ולהבטיח את הישרדות חמאס; איחוד האמירויות, לעומתה, מציבה תנאים ביטחוניים ופוליטיים להשקעתה ברצועה, ועם ערב הסעודית מבקשת מישראל להציג מתווה ברור להקמת מדינה פלסטינית; וערב הסעודית מבקשת לשלב את השיקום במהלך אסטרטגי שיכלול נורמליזציה עם ישראל. וביתר הרחבה:

ערב הסעודית שואפת לקחת חלק ב**מהלך רחב היקף להסדרה אזורית** בהובלה אמריקאית, שיכלול את שיקום רצועת עזה כחלק מתוכנית להקמת מדינה פלסטינית. היא פועלת לגבש קואליציה ערבית-בינלאומית שתנהל את תהליך השיקום ברצועה, אך מבהירה כי לא תספק לכך מימון משמעותי ללא העברת סמכויות לרשות הפלסטינית או לגוף אחר שיזכה לתמיכה בינלאומית. **ערב הסעודית** חוששת מהאפשרות שהפרייקטים לשיקום בעזה, אם יבוצעו ללא תנאים ברורים, יסבלו מחוסר יציבות או אף **ייהרסו בסבב עימות נוסף** בין ישראל לחמאס, לכן, מדווח **שהיא רוצה לראות** את פירוז הרצועה והתפרקות חמאס מנשקו כדי לנסות ולמנוע עימותים עתידיים. החשש הזה נוגע גם בתדמיתה: השקעה ישירה שעלולה להצטייר בעולם הערבי כמתואמת עם ישראל ועל פי האינטרסים שלה, בייחוד אם תתבצע במסגרת הסדרים ביטחוניים שישראל שותפה להם, עלולה לפגוע בה בדעת הקהל הערבית. מסיבה זו מסרבת ערב הסעודית לשיתוף פעולה ישיר עם מדינת ישראל ומתעקשת על פעולה באמצעות מסגרות בינלאומיות או ערביות רחבות, ועל ניהול השיקום דרך הרשות הפלסטינית.

איחוד האמירויות מפגינה לאורך המלחמה פעילות הומניטרית נרחבת ברצועה, בעיקר במסגרת האו"ם, לצד שמירה עקבית **ובחששה** על מסגרת היחסים עם ישראל, מה שמצביע על רצונה למלא חלק מרכזי ב"יום שאחרי", לצד קטר או כתחליף לה. עם זאת, לפחות רשמית, אבו-דאבי מתנה את השתתפותה בשיקום עזה בשינוי מהותי של המצב הפוליטי והביטחוני ברצועה, כולל דרישה שישראל תציג **חזון מדיני מוצק על בסיס מודל שתי המדינות**. איחוד האמירויות **שוללת כל מעורבות של חמאס** בממשל המקומי העתידי בעזה ומציבה את פירוקו המוחלט מנשק **כתנאי מוקדם** לכל תמיכה כספית. היא מקיימת שיחות עם ארצות הברית וישראל בנוגע להקמת ממשל זמני בעזה, שישען על רשות פלסטינית "מחודשת" או על גוף טכנוקרטי זמני. הבדל בין העמדה הסעודית לעמדה של איחוד האמירויות, למעט הנכונות של איחוד האמירויות לעבוד גם ישירות עם ישראל בעוד שסעודיה נרתעת מכך, הוא שלשתיהן עמדה שונה בנוגע לרשות הפלסטינית. ריאה נכונה יותר לקבל את הרשות הפלסטינית גם ללא רפורמה, הגם שאינה מתנגדת לכך, בעוד שאיחוד האמירויות עומדת על כך שהרשות הפלסטינית תעבור רפורמה מקיפה ואף שינוי בהנהגתה על מנת שתשתלב ב"היום שאחרי".

קטר משלבת בין פעולות תיווך, סיוע הומניטרי ומעורבות מדינית פעילה. עמדתה הרשמית מדגישה את הצורך ב**שיקום מהיר** של התשתיות, ברצועה, כדי ללא תנאים מוקדמים, זאת מתוך אינטרס בסיסי לשמר את חמאס – גם כ"כתובת" להשפעתה בעתיד. אלא שקטר, הנמצאת בקשר עם ישראל אך גם משמרת יחסים קרובים עם חמאס, חוששת להיתפס כ"נוטשת" את הפלסטינים או מתיישרת לחלוטין עם קו אמריקאי-ישראלי. לכן, היא שואפת להבטיח שהסיוע שלה יישמר במסגרת הומניטרית-פוליטית שתדגיש את עצמאותה ותפקידה כמגשרת. דוברים קטריים מתחמקים משאלת חזרתה

האפשרות של הרשות הפלסטינית לשליטה ברצועת עזה ומצהירים רק כי "[מדובר בשאלה פלסטינית](#) – מי ינהיג לאחר המלחמה, חמאס או הרשות". לאחרונה קטר משתפת פעולה גם עם יוזמות המכוונות לפירוק נשקו של הארגון, ככל הנראה בעקבות לחץ ערבי ו/או אמריקאי. כך למשל, במסגרת היוזמה הסעודית-צרפתית לקדם את חזון שתי המדינות קטר הצטרפה למדינות ערב ביולי 2025 [בקריאה לסיום שלטון חמאס ברצועה ולהתפרקות הארגון מנשקו](#).

מדינות המפרץ מחפשות באמצעות השקעתן האפשרית ברצועת עזה סוגי תועלת שונים – בראש ובראשונה כלכלית (קרי החזר על ההשקעה ואף יצירת רווח), יצירת השפעה בשווקים בהן הן משקיעות וחיזוק היציבות באזור שהוא אינטרס ביטחוני לאומי מובהק שלהן. מעבר לכך, לנגד עיניהן עומדת בוודאי גם שאלת השפעתן על עתיד הזירה הפלסטינית, והיכולת לעשות זאת באמצעות השקעות בפרויקטים בשיקום הרצועה. ואולם, במדינות המפרץ שוררת תחושה, כי מעורבותן ברצועת עזה מתבקשת רק בהקשר המימון, מה שגורם אנטגוניזם רב. ערב הסעודית ואיחוד האמירויות מציבות לכן [תנאים פוליטיים וביטחוניים](#) ברורים ודורשות השפעה קונקרטית על ניהול הפרויקטים כדי למנוע מצב שהשקעותיהן ירדו לטמיון. גם התועלת הכלכלית הצפויה מהשקעה ברצועת עזה היא די מוגבלת (למעט אולי פוטנציאל שדה הגז מול חופיה). גם בשל כך, הן אינן ממהרות להכריז על סכומים שיסכימו להשקיע ברצועה, כל עוד אינן רואות התקדמות בסוגיות החשובות מבחינתן – פירוק חמאס מנשק, יצירת מסגרת ממשל מוסכמת והבטחת הגנה על השקעותיהן בטווח הארוך.

יתר על כן, למדינות המפרץ אינטרסים אזוריים רחבים והן התחייבו להשקיע בפרויקטים נרחבים של פיתוח ושיקום גם בזירות אחרות, [בעיקר בסוריה ובלבנון](#), שעשויות להיות אטרקטיביות יותר בעבורן ובעלות משקל גאו-אסטרטגי רב יותר. בנוסף, בעת הנוכחית הן נתונות בלחצים כלכליים לא מבוטלים בעיקר בשל ירידת מחירי הנפט - מה שעלול להשפיע באופן שלילי על נכונותן להשקיע בעזה. ירידת מחירי הנפט מחריפה את האתגר הפיסקלי עבור ערב הסעודית, איחוד האמירויות וקטר, אף שכל אחת מהן נכנסה לתקופה זו ברמה שונה של תלות בהכנסות האנרגיה:

- בערב הסעודית, המקדמת פרויקטים עתירי הון במסגרת "חזון 2030", הירידה במחירים פגעה בציפיות ההכנסה וגרמה להגברת הפנייה לשוקי החוב, מה שמעורר בקרב משקיעים ספקות לגבי קצב הגיוון הכלכלי ויכולת הממלכה לשמר את היקף ההשקעות המתוכנן בחו"ל ואף בתחומה היא. האינטרס הסעודי הוא קודם כל לממש פרויקטים בשטחה, משום שהם אמורים להיתרגם לרווחה וליציבות, ורק לאחר מכן להשקיע בחו"ל.
- באיחוד האמירויות, שמסתמכת במידה פחותה על הכנסות מנפט אך נשענת עליהן למימון חלק מיוזמותיה הגלובליות, ניכרת ירידה מסוימת בגמישות הפיננסית ובפרט ביכולת להרחיב השקעות חוץ, אם כי תחזיות הצמיחה נותרות חיוביות.
- בקטר, היתרון היחסי שבייצוא גז טבעי נזולי מיתן את הפגיעה המיידית, אך גם היא פועלת בזירות על רקע תנודתיות במחירי האנרגיה, במיוחד לאור השקעות מתמשכות בהרחבת כושר הייצור ופרויקטים בינלאומיים עתירי הון.

סיכום ומשמעויות

מעורבותן של מדינות ערב ובמיוחד מדינות המפרץ חיונית להצלחת תהליכי השיקום, ברצועת עזה לכל הפחות בפן החומרי. ואולם, לא ברור מה תהיה המוטיבציה שלהן להירתם לתהליכים אלו ולהזרים

כספים לרצועה - ניסיון העבר מוכיח כי השקעה ברצועה אינה השקעה בטוחה בשל סבבי הלחימה אחת לכמה שנים.

עלויות השיקום האזרחי של רצועת עזה נאמדות בעשרות מליארדי דולרים, ועלויות הניהול השוטף של הרצועה - בתרחיש שיושלם כיבושה על ידי ישראל - נאמדות בעשרות עד עשרות רבות של מליארדי שקלים מדי שנה; מדובר בעלויות בלתי סבירות לכלכלה הישראלית, וממשלת ישראל ממשיכה להציג את מדינות המפרץ כמקור התקציבי העיקרי למימון. לכן, מהאסטרטגיה המוצהרת של ממשלת ישראל - הישענות כלכלית על מדינות המפרץ בשיקום ובניהול האזרחי של רצועת עזה - נגזרים ארבעה כיווני פעולה אפשריים: הסכמה לדרישת ערב הסעודית ואיחוד האמירויות להחליף את שלטון חמאס בשלטון בזיקה לרשות הפלסטינית, כחלק ממתווה להסדרה ברוח פתרון שתי המדינות; הישענות כלכלית על קטר, בהכרח תוך חידוש מעמד חמאס ברצועה; ויתור על סיוע ממדינות המפרץ והטלת נטל השיקום על כתפי ישראל, במחיר אדיר לכלכלה; הותרת רצועת עזה ללא שיקום, כחממה לאנארכיה והקצנה דתית, על האיומים הביטחוניים וחוסר היציבות שינבעו מכך.

הנכונות הפומבית מצד מדינות המפרץ להירתם לשיקום רצועת עזה, נועדה במידה רבה להגביר את הלחץ כדי להביא לסיום המלחמה. אולם מוערך, שכאשר המלחמה תסתיים יפחת רצון זה מצדן. לפיכך, על ישראל לעגן כבר כעת את הסיוע ממדינות המפרץ בעיצוב מנגנון סיום למלחמה.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט